

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בתחום המים

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: אורי טל-ספירו

אישור: שרון סופר, ראש צוות בכירה

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ח בשבט תשע"א

2 בפברואר 2011

תוכן העניינים

1	מבוא
2	1. מקורות המים באזור
2	2. אקוות ההר – רקע גיאוגרפי
4	סכנת זיהום אקוות ההר בשפכים
5	3. נושא המים בתהליך המדיני
5	3.1. קבוצת העבודה האזורית בנושא המים במסלול המולטי-לטרלי
6	3.2. המסלול הבי-לטרלי
6	הסכם אוסלו
6	הסכם עזה ויריחו
6	הסכם אוסלו ב'
7	4. ועדת המים המשותפת – (JWC) JOINT WATER COMMITTEE
8	4.1. אספקת המים ליישובים פלסטיניים
9	4.2. הטיפול בשפכים ביהודה ושומרון
10	4.3. המינהל האזרחי
10	4.4. זכות הטבע למים
11	5. פרויקטים של שיתוף פעולה
11	5.1. פרויקטים של ארגונים לא-ממשלתיים (NGO's)
11	5.1.1. "ידידי כדור הארץ"
12	5.1.2. מרכז פרס לשלום
13	5.2. שיתוף פעולה אקדמי
13	5.2.1. ארגון IPSO
14	5.2.2. מכון ון ליר
14	5.2.3. "ידידי כדור הארץ"
15	נספח – אגני אקוות ההר

מבוא

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת בנושא שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בנושא המים. הדיון נערך במסגרת מפגש עם חברי פרלמנט אירופים.

מים הם המשאב הבסיסי ביותר לבני-אדם, ומכיוון שהם משאב שחוצה גבולות מדיניים, ניצולם ביעילות מחייב שיתוף פעולה בין ישויות פוליטיות שכנות. בלי שיתוף פעולה כזה המים עלולים להיות מקור לסכסוך.

אקוות¹ ההר היא בפועל משאב מים משותף לישראלים ולפלסטינים. תלות הגומלין בין הישראלים לפלסטינים במשאב המים המשותף, בייחוד לנוכח המחסור האזורי במים, היא הסיבה שלנושא המים היה מקום חשוב בתהליך המדיני שהחל בוועידת מדריד באוקטובר 1991.

הסכם אוסלו ב' משנת 1995 שאף להסדיר את נושא המים, בין השאר באמצעות ועדת מים משותפת לישראל ולרשות הפלסטינית (JWC). במסמך זה מתוארת עבודת הוועדה ומוצגות סוגיות הנוגעות להסדרת אספקת המים לפלסטינים ולטיפול בשפכים ביהודה ושומרון.

במסמך מובאות דוגמאות לשיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני שצומח "מלמטה"²:

- ארגונים לא-ממשלתיים (NGO's) משתפים פעולה בתחום המים והביוב. ארגונים אלו מאפשרים שיתוף פעולה בין רשויות מקומיות, בני נוער ומבוגרים ישראלים ופלסטינים. במסמך מובאות שתי דוגמאות לכך.

- חוקרים ישראלים ופלסטינים משתפים פעולה במחקר מדעי. יצוין כי האוניברסיטאות הפלסטיניות אינן משתפות פעולה עם אוניברסיטאות ישראליות, אולם חוקרים פלסטינים עושים זאת באופן עצמאי.

בראשית מסמך זה מובא רקע על מקורות המים באזור, מידע על אקוות ההר ותיאור הסדרת נושא המים בתהליך המדיני. יצוין כי המסמך עוסק בעיקר בנושא המים ביהודה ושומרון, ולא ברצועת עזה.

לרשות המים יש ביקורת רבה על התנהלות מקבילתה הפלסטינית. לעמותות שדיברנו אתן ולבנק העולמי, שערך מחקר גדול בנושא, יש ביקורת הן על הרשות הפלסטינית והן על ישראל. יצוין כי לא שוחחנו עם גורמים פלסטיניים לשם הכנתו של מסמך זה.

---

¹ אקוויפר. אקווה היא מאגר שבו מי תהום, ואלה מופקים על-פי רוב באמצעות קידוחים לשכבות קרקע נושאות מים. בישראל יש כ-2,800 קידוחי מי תהום.

² במסמך מוצג בהרחבה שיתוף-הפעולה בין ישראלים לפלסטינים, אולם לא מסגרות בין-לאומיות אשר ישראלים ופלסטינים משתפים בהן פעולה.

1. מקורות המים באזור

המים אינם מצויים בשטח שבין הירדן לים התיכון. הביקוש למים גדל כל הזמן, ואילו היצע המים הולך וקטן. הסיבות העיקריות לכך:

- גידול באוכלוסייה – בשנת 1893 חיו בארץ כ-60,000 יהודים וכ-467,000 פלסטינים. כיום חיים במדינת ישראל לבדה יותר מ-7 מיליון איש.³
  - עלייה ברמת החיים – ככל שרמת החיים גבוהה יותר כך השימוש במים רב יותר.⁴
  - האקלים באזור – האקלים בארץ מתאפיין בשכיחות רבה של שנים שחונות, בעונת גשמים קצרה ובהפסד מים רב הנובע מהתאדות מי הגשמים. כ-70% ממי הגשמים מתאדים, כ-25% מהם מחללים אל מי התהום וכ-5% זורמים בנחלים.⁵
- לישראל שלושה מקורות מים עיקריים של מים שפירים טבעיים:

- הכינרת – מספקת כ-20% מצריכת המים של ישראל.
  - אקוות החוף – מספקת כ-20% מצריכת המים של ישראל; רוב המים באיכות מי שתייה.
  - אקוות החר – מספקת כ-20% מצריכת המים של ישראל; המים באיכות גבוהה.⁶
- נוסף על כך, ישראל מובילה בעולם בשימוש במי קולחין להשקיית שטחי חקלאות ומתפילה מים בהיקף נרחב.⁷
- לפלסטינים ביהודה ושומרון יש כיום מקור מים עיקרי אחד של מים שפירים טבעיים – אקוות החר. כיום הרשות הפלסטינית אינה מתפילה מים ואינה משתמשת במי קולחין להשקיה של שטחי חקלאות. יצוין כי מפלסי המים שבמאגרי המים השפירים הטבעיים ירדו עד לקווים האדומים ואף מתחת להם.⁸

2. אקוות החר – רקע גיאוגרפי

כאמור, אקוות החר היא מקור המים חשוב ביותר לישראלים ולפלסטינים כאחד. חשיבותה של אקוות החר נובעת הן מכמות המים השפירים שבה והן מאיכותם הטובה יחסית. להלן מפה המציגה את האקוות ואת כיווני הזרימה בהן.⁹

³ ג'ואן פיטרס, מאז ומקדם: מקורות הסכסוך היהודי-ערבי על ארץ-ישראל, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2008.

⁴ בישראל עלתה רמת החיים בעשורים האחרונים, אך צריכת המים פר-נפש ירדה.

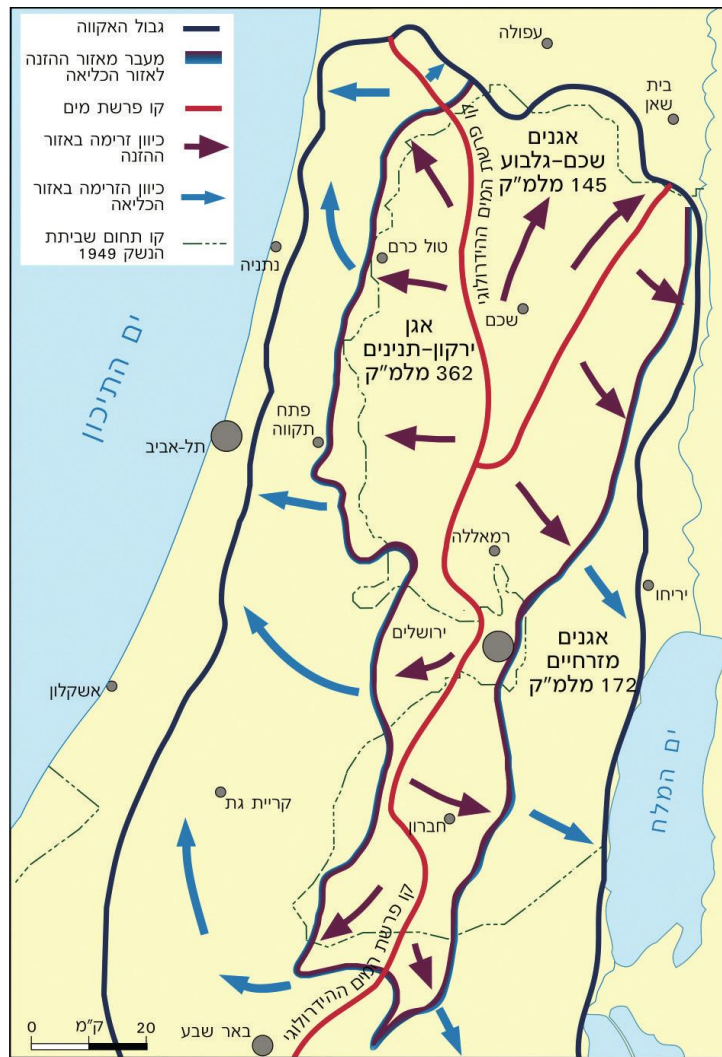
⁵ מדינת ישראל מושפעת בצפונה מאקלים ים-תיכוני ובדרומה מאקלים מדברי. אתר האינטרנט של [רשות המים](#), תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁶ אתר האינטרנט של [רשות המים](#), תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁷ כ-55 מלמ"ק (מיליון מטר מעוקב) בשנה מסופקים לממלכת ירדן לפי הסכם השלום שנחתם עמה בשנת 1994.

⁸ מצבה של אקוות החר אינו החמור ביותר מבחינת כמות המים ואיכותם.

⁹ המפה התקבלה מברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, דוא"ל, 6 בפברואר 2011. בנוגע לאקוות החוף יצוין כי יש מחלוקת אם האקווה נמשכת עד רצועת עזה או שמדובר בשתי אקוות נפרדות. מכל מקום, שאיבת יתר או זיהום האקווה ברצועת עזה על-פי רוב אינם משפיעים לרעה על אקוות החוף.

אזור ההזנה של אקוות ההר – השטח שבו מי גשמים מחלחלים מפני השטח לתת-הקרקע – הוא כ-1,800 קמ"ר, ורובו מעבר לקו הירוק.¹⁰ מי התהום זורמים בתת-הקרקע, ממזרח למערב ומדרום לצפון, מאזורי ההזנה לאזורי הכליאה שבהם נאגרים המים. אזורי הכליאה של המים הם ברובם בתוך תחומי הקו הירוק או בעמק הירדן. כלומר, מי גשמים היורדים ביהודה ושומרון עשויים להגיע לתחומי הקו הירוק ולהישאב שם.

אקוות ההר מורכבת משלוש אקוות או שלושה אגנים (לפרטים על שלוש האקוות ועל כמות המים שכל צד ראשי לנצל לפי רשות המים ראו נספח).

שלוש הבעיות העיקריות המאיימות על כמות המים באקוות ההר ואיכותם הן קידוחים לא מורשים,¹¹ שאיבת יתר וזיהום עקב טיפול לקוי בשפכים. להלן הרחבה על סכנת זיהום אקוות ההר בשפכים.

¹⁰ שטח אגן ההיקוות הכולל של אקוויפר ההר הוא כ-6,000 קמ"ר.

¹¹ לפי רשות המים, מאז חתימת הסכם אוסלו ב' נקדחו יותר מ-250 קידוחים לא מורשים, רובם באקווה הצפונית של אקוות ההר, והפלסטינים שואבים מהם כ-10 מלמ"ק בשנה. לדברי פרופ' בסקין ממרכז ישראל-פלסטין למחקר ומידע, לא בכל הקידוחים הלא-חוקיים נובעים מים ראויים לשתיה.

סכנת זיהום אקוות ההר בשפכים

שפכים שאינם מטופלים כראוי במתקני טיהור שפכים עלולים לזהם את מי התהום. כ-27% מהשפכים ביהודה ושומרון נוצרים על-ידי ישראלים וכ-73% נוצרים על-ידי פלסטינים. להלן נתונים שהתקבלו מרשות המים בנושא מצב הטיפול בשפכים ביהודה ושומרון.

• שפכי היישובים הישראליים ביהודה ושומרון¹²:

○ הכמות השנתית הכוללת – 19 מלמ"ק שפכים, המטופלים בדרכים אלו:

- כ-85% מהשפכים מטופלים במתקני טיהור שפכים (מט"שים).¹³ חלק ממי הקולחין שנוצרים בתהליך הטיהור משמשים לחקלאות.
- כ-15% מהשפכים אינם מטופלים במט"ש. רובם מוזרמים לבורות ספיגה.¹⁴

• שפכי היישובים הפלסטיניים ביהודה ושומרון:

○ הכמות השנתית הכוללת – כ-52 מלמ"ק,¹⁵ המטופלים בדרכים אלו:

- 62.5% מהשפכים אינם מטופלים כלל או מוזרמים לבורות ספיגה.
- 32.7% מהשפכים מטופלים במט"שים בישראל, רובם הגדול מטופלים לאחר שזרמו למט"שים בנחלים.
- 4.8% מהשפכים מטופלים במט"ש הפלסטיני היחיד שפועל (אל-בירה).¹⁶

יש מט"שים נוספים בג'נין, ברמאללה, בטול-כרם ובחברון, אך בשל בעיות כלכליות וטכניות הם אינם פועלים או תפקודם לקוי והשפכים אינם מטוהרים בהם כראוי.¹⁷

לצד העלייה בביקוש למים באזור והקטנת היצע המים הטבעיים, הטיפול הלא-מספק בשפכים ביהודה ושומרון מאיים על איכות המים באקוות ההר. **חלק מנחלי יהודה ושומרון משמשים "צינור" להזרמת שפכים גולמיים, וריכוזי המזהמים בהם גבוהים יחסית.**¹⁸ **השפכים מחלחלים לקרקע ומזהמים את המעיינות ואת מי התהום.** פגיעה באיכות המים בתת-הקרקע גורמת לפגיעה בכמות המים, שכן באקווה מזהמת כמות המים הניתנת לשאיבה הולכת ופוחתת.¹⁹

¹² נתונים אלו אינם כוללים 15 מלמ"ק ביוב גולמי בשנה המוזרמים לנחל קדרון מירושלים ומיישובים פלסטיניים בסביבתה.

¹³ חלק מהמט"שים הם בתחומי הקו הירוק.

¹⁴ בור ספיגה הוא בור שנכרה בקרקע והשפכים מועברים אליו ומצטברים בו. השפכים נספגים בקרקע ועלולים לזהם את מי התהום.

¹⁵ מדובר בהערכה של רשות המים, המבוססת על חישוב זה: 90 מלמ"ק בשימוש ביתי x 0.78 פחת מים x 0.75 מי שתייה שאינם זורמים לביוב = 52 מלמ"ק בשנה.

¹⁶ מי הקולחין של מט"ש זה אינם משמשים כיום להשקיה אלא מוזרמים לנחל קלט (פרת).

¹⁷ אריאל כהן, אבי ציפורי ודינה פיימן, היחידה הסביבתית ברשות הטבע והגנים, "ניטור נחלי יהודה ושומרון: הערכת מצב על בסיס ממצאי הדיגום בשנת 2006", מאי 2008; סרן חוסאם דגש, קצין פניות הציבור, לשכת מתאם הפעולות בשטחים במשרד הביטחון, מכתב, 11 בינואר 2011.

¹⁸ בעיקר כלוריד, חנקן, זרחן ומתכות כבדות.

¹⁹ אריאל כהן, אבי ציפורי ודינה פיימן, היחידה הסביבתית ברשות הטבע והגנים, "ניטור נחלי יהודה ושומרון: הערכת מצב על בסיס ממצאי הדיגום בשנת 2006", מאי 2008.

3. נושא המים בתהליך המדיני

להלן תיאור קצר של עיקרי התהליך המדיני בין ישראל לפלסטינים תוך התמקדות בנושא המים.²⁰

המשא-ומתן המדיני החל בנובמבר 1991, מייד לאחר ועידת מדריד, והתקדם בשני מסלולים:

1. **המסלול הבי-לטרלי** – שאף לפתור את סכסוכי העבר, אם באמצעות הסכמי שלום עם מדינות ערב ואם באמצעות הקמת ממשל עצמי לפלסטינים בשלב הראשון. נערכו סבבים של שיחות משא-ומתן במדריד ובושינגטון.²¹
2. **המסלול המולטי-לטרלי** – שאף לבנות יחסי אמון בסוגיות עתידיות. שיחות אלו נפתחו בינואר 1992 במוסקבה. המשלחות²² חולקו לחמש קבוצות עבודה שעסקו בנושאים אלו: איכות הסביבה, בקרת נשק, פליטים, פיתוח כלכלי ומים. משנת 1996 עד שנת 2000 דעכה פעילות קבוצות העבודה האזוריות, זולת קבוצת העבודה בנושא המים. קבוצת זו ממשיכה בפעולתה עד היום. יצוין כי ההפרדה בין שני המסלולים אינה מוחלטת, ולעתים יש חפיפה בין פעילות בי-לטרלית לפעילות מולטי-לטרלית.

3.1 קבוצת העבודה האזורית בנושא המים במסלול המולטי-לטרלי

תפקידה של קבוצת העבודה האזורית בנושא המים היה לפתח שיתוף פעולה אזורי בנושא. לצורך זה הוקמו שתי מסגרות עיקריות, והן פועלות עד היום:

1. EXACT²³ – מסגרת זו מנהלת בנק נתונים על משק המים שנועד לשמש את מדינות האזור. בנק הנתונים נועד לאימוץ סטנדרטים משותפים לאיסוף של מידע ולשמירתו, לשיפור איכות הנתונים על מקורות המים ולשיפור התקשורת בין הקהילות המדעיות באזור. בארגון שותפים מומחים ישראלים, ירדנים ופלסטינים מסוכנויות לניהול מים. סיוע טכני ותקציבי לארגון מגיע ממדינות תורמות כגון ארה"ב, הולנד, נורבגיה, צרפת ואיטליה ומהאיחוד האירופי. לארגון אין מושב קבוע ופגישותיו נערכות פעמיים בשנה באירופה או באחת ממדינות המזרח התיכון. פעילות EXACT נחלשה לאחרונה, אולם המסגרת פועלת מאז הוקמה ועד היום.
2. MEDRC²⁴ – מרכז מחקר לנושא התפלת מים. מושבו במאסקט, בירת עומאן, ונערכים מפגשים במסגרתו פעמיים בשנה. בארגון חברים נציגי ישראל, ירדן והפלסטינים וכן נציגי המדינות התורמות, למשל ארה"ב, קטאר, הולנד, יפן, דרום-קוריאה, עומאן וספרד.²⁵ הארגון מעניק מלגות למחקרים בנושא התפלת מים, בעיקר לבעלי תארים מתקדמים מהאזור.

²⁰ [אתר משרד החוץ](#), תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

²¹ יצוין כי עד שנת 1993 הפלסטינים והירדנים יוצגו במשלחת משותפת.

²² בשיחות היו משלחות ממדינות המזרח התיכון וממדינות אחרות בעולם.

²³ Executive Action Team – Exact. ראו: www.exact-me.org.

²⁴ The Middle East Desalination Research Center – Medrc. ראו: <http://www.medrc.org>.

²⁵ צרפת בתהליכי הצטרפות.

לפני כשנתיים הוחלט להשקיע בתחום פעילות נוסף – קורסי הכשרה בנושא שפכים והתפלה²⁶ לירדנים ולפלסטינים. עד כה נערכו שני קורסים:

1. באוגוסט 2010 – קורס בנושא הטיפול בשפכים בשפד"ן.²⁷ בקורס זה השתתפו 18 פלסטינים (מיהודה ושומרון ומרצועת עזה) וארבעה ירדנים.

2. באוקטובר 2010 – קורס בנושא התפלה במתקן סיוע של משרד החקלאות ליד שפיים. בקורס השתתפו 18 פלסטינים (מיהודה ושומרון ומרצועת עזה) ותשעה ירדנים.²⁸

3.2. המסלול הבי-לטרי²⁹

הסכם אוסלו

בספטמבר 1993 נחתם הסכם אוסלו.³⁰ ההסכם עסק במים בכלליות. הוחלט בו כי יתקיים שיתוף פעולה בנושא המים וגובשו הצעות למחקרים, למשל בנושא פיתוח תשתיות מים והתפלה.

הסכם עזה ויריחו

במאי 1994 נחתם הסכם עזה ויריחו (הסכם קהיר), והועברה בו מערכת אספקת המים (ניהול, פיתוח ותחזוקה) ברצועת עזה לשליטת הפלסטינים, זולת השליטה במים ליישובים הישראליים.³¹

הסכם אוסלו ב'

ב-28 בספטמבר 1995 נחתם בווינגטון הסכם הביניים (אוסלו ב') לתקופה של חמש שנים. בהסכם זה היה פרק נרחב בנושא המים.³² בסעיף 40 לנספח III להסכם הוחלט, בין השאר, בנושאים אלו:

1. זכויות המים – ישראל הכירה בזכויות המים של הפלסטינים ביהודה ושומרון.³³

---

²⁶ התפלת מי ים והתפלת מים מליחים.

²⁷ השפד"ן הוא מכון טיהור השפכים הגדול והמתקדם ביותר בישראל. הוא שוכן ליד ראשון-לציון ומטפל טיפול שלישוני בכ- 350,000 מ"ק שפכים מכ-20 רשויות מקומיות ביום.

²⁸ נדב כהן, מרכז פעולות של שיתוף-פעולה אזורי בנושא מים במשרד החוץ, שיחת טלפון, 27 בינואר 2011.

²⁹ להסבר על תהליך השלום ראו אתר משרד החוץ, [GUIDE TO THE MIDEAST PEACE PROCESS](#), 21 בנובמבר 2007.

³⁰ הצהרת העקרונות.

³¹ בעקבות ההתנתקות בקיץ 2005 הועברה כל מערכת המים והביוב לידי הפלסטינים.

³² לקריאת הסכם אוסלו ב' ראו:

Ministry of Foreign Affairs, The Israeli-Palestinian an Interim Agreement— [Annex III](#), September 28th 1995.

³³ להלן נוסח הסעיף הרלוונטי:

"Israel recognizes the Palestinian water rights in the West Bank. These will be negotiated in the permanent status negotiations and settled in the Permanent Status Agreement relating to the various water resources."

בהסכם לא מפורטות הזכויות, ויש בו רק אמירה כללית בדבר ההכרה בהן.

הפלסטינים דורשים זכויות על המים, ואילו ישראל מתמקדת בהקצאת מים ובאי-פגיעה בצרכים עתידיים.

אין הסכמה עם הפלסטינים בדבר מקורות המים המשותפים. כיום הפלסטינים רואים בכל המים מהירדן ועד הים-התיכון מקורות מים משותפים. בפועל לפלסטינים אין נגיעה בירדן, ורצועת עזה מנהלת את מקורות המים שלה כמעט בלי קשר עם ישראל.

2. כמויות מוגדרות – נקבעה חלוקה ברורה של כמות המים המועברת לכל צד, תוך שמירת השימושים הקיימים.

3. צרכים עתידיים – הוגדרו צורכי המים העתידיים של כל צד.³⁴

עוד הוסכם כי בתקופת הביניים תעביר ישראל לפלסטינים 23.6 מלמ"ק בשנה לגדה המערבית ו-5 מלמ"ק בשנה לרצועת עזה. כמו כן הודגשו בהסכם הצורך בניצול האגן המזרחי של אקוות ההר והצורך לפתח ולייצר מים נוספים (טיהור שפכים והתפלה), והוסכם שלא יינקטו פעולות שעלולות להביא לזיהום המים.

כדי ליישם את התחייבויותיהן בהסכם, הקימו ישראל והרשות הפלסטינית ועדת מים משותפת (Joint Water Committee). ועדה זו פועלת מאז שנת 1995 ועד היום. נוסף על כך, באותה שנה הוקמה ועדה נוספת – ישראלית-פלסטינית-אמריקנית – העוסקת במדיניות ובקידום שיתוף פעולה בנושא המים. עד שנת 2010 התכנסה הוועדה אחת לשנה; לאחרונה עלתה תדירות דיוניה. הוועדה דנה, למשל, בנוהל מזורז לאישור פרויקטים בכלליות, אך לא בפרויקטים מסוימים.³⁵

4. ועדת המים המשותפת – (JWC) Joint Water Committee

ב-JWC יש מספר זהה של נציגים מכל צד. כל החלטותיה מתקבלות פה אחד, והוכפפו לה צוותי פיקוח ואכיפה משותפים.³⁶ ה-JWC עורכת ישיבות משותפות, חליפת מכתבים, שיחות ומגעים יומיומיים כדי לנהל את נושא המים. ה-JWC אמורה לטפל בכל נושאי המים והביוב ביהודה ושומרון, ובכלל זה:³⁷

1. ניהול משותף של מקורות מים ושל מערכות מים וביוב;
2. הגנה על מקורות מים וביוב;
3. שיתוף פעולה, חילופי מידע ופתרון סכסוכים בנושא;
4. הסדרת אספקת המים מצד אחד למשנהו.

ל-JWC ארבע תת-ועדות:

1. הוועדה ההידרולוגית – דנה בבקשות לקידוחי מים ומאשרת אותן. ביהודה ושומרון יש כיום כ-500 קידוחי מים חוקיים. הוועדה אישרה עד כה לפלסטינים לקדוח כ-60 בארות למי שתייה, 11 בארות להשקיה חקלאית ו-22 בארות תצפית (בארות שמטרתן בדיקת מפלס מי התהום, ולא שאיבת מים). כמו כן אישרה הוועדה לפלסטינים לשדרג כ-55 בארות ישנות. רשות המים מציינת כי רק כמחצית הקידוחים שאושרו הוצאו לפועל.

³⁴ הצרכים העתידיים של הפלסטינים הוגדרו 70-80 מלמ"ק בשנה נוסף על 118 מלמ"ק בשנה שצרכו בעת חתימת ההסכם. הפלסטינים רואים בצרכים עתידיים צרכים שאחרי תקופת הביניים, כלומר לאחר שנת 2000, ואילו ישראל סבורה כי מדובר בצורכי העתיד הרחוק יותר.

³⁵ נדב כהן, מרכז פעולות של שיתוף פעולה אזורי בנושא מים במשרד החוץ, שיחת טלפון, 27 בינואר 2011.

³⁶ בראשות ה-JWC עומדים פרופ' אורי שני, יושב-ראש הרשות הממשלתית למים וביוב, ומקבילו הפלסטיני.

³⁷ ראו סעיף 12 לנספח להסכם אוסלו ב'.

2. הוועדה למפעלי מים – עד כה אישרה הוועדה לפלסטינים הנחת קווי מים לאורך מאות ק"מ ובניית עשרות ברכות אגירה ועשרות תחנות שאיבה. כמו כן אישרה הוועדה הרחבה של מערכות לאספקת מים ליישובים ישראלים ביהודה ושומרון.

3. הוועדה לנושאי ביוב – הוועדה אישרה הקמת מפעלים לטיפול בשפכים. כאמור, עד כה הוקם רק מתקן טיהור שפכים אחד (באל-בירה).³⁸

4. הוועדה לנושא מחירי מים – הוועדה קובעת מעת לעת את מחירי המים שישראל מוכרת לפלסטינים ודנה בבעיות שוטפות בנושא. לפי רשות המים, ההתחשבות הכספית עם הפלסטינים בנושא זה נעשית באופן תקין ושוטף.

להלן כמה סוגיות הנוגעות לעבודת ה-JWC ולהסדרת תחומי המים והביוב.

- ה-JWC – מנגנון של שיתוף פעולה? יש הסבורים כי ה-JWC אינו עוסק בניהול אקוות ההר בשיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני, שכן המודל שבבסיס פעילות ה-JWC הוא מודל חלוקתי, ואינו מודל לניהול משותף.³⁹ גם הבנק העולמי סבור כי ה-JWC אינו מתפקד כמוסד לניהול משותף עקב א-סימטריה בסיסית בין ישראל לרשות הפלסטינית בעוצמה, ביכולת, במידע ובאינטרסים.⁴⁰ יצוין כי רשות המים מתחה ביקורת על הדוח שפרסם הבנק העולמי בנושא.

- זכות וטו בפועל – ההחלטות ב-JWC נקבעות פה אחד, כאמור. לא נקבע מנגנון ליישוב חילוקי דעות.

- פיקוח ואכיפה – בעבר פעלו צוותי פיקוח ואכיפה משותפים של ישראלים ופלסטינים. כיום הצוותים הישראליים והפלסטיניים פועלים בנפרד.⁴¹

- שיח של משחק סכום אפס – רשות המים מותחת ביקורת רבה על מקבילתה הפלסטינית. לדבריה, הפלסטינים מנסים להתנער מהחלטות מהותיות בהסכם, נמנעים מלטהר שפכים ולהשתמש בהם שימוש חוזר בחקלאות, מערימים קשיים וחותרים לפתרונות עתידיים שיהיו על חשבון ישראל.⁴²

להלן הרחבה בנושא אספקת המים והטיפול בשפכי היישובים ביהודה ושומרון.

4.1. אספקת המים ליישובים פלסטיניים

לדברי מר ברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, מ-439 יישובים פלסטיניים ביהודה ושומרון:

- ב-372 יישובים יש מערכת לאספקת מים;
- ב-67 יישובים אין מערכת לאספקת מים; מדובר באוכלוסייה של כ-120,000 איש המתגוררים בכפרים קטנים.

³⁸ רשות המים, "סוגיית המים בין ישראל לפלסטינים", מרס 2009.

³⁹ פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע, פגישה, 31 בינואר 2011; עו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", פגישה, 30 בינואר 2011.

⁴⁰ הבנק העולמי, [Assessment of Restriction on Palestinian Water Sector Development](#), אפריל 2009.

⁴¹ ברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, פגישה, 30 בינואר 2011.

⁴² רשות המים, "סוגיית המים בין ישראל לפלסטינים", מרס 2009.

לדברי פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע,⁴³ ב-180 כפרים פלסטיניים אין אספקת מים.⁴⁴

יצוין כי גם ביישובים שבהם יש מערכת לאספקת מים, לא תמיד אספקת המים לתושביהם סדירה. יש יישובים פלסטיניים, ובהם ערים גדולות יחסית, שתושביהם מקבלים מים פעם בשבוע בלבד.⁴⁵ לדברי מר נגר, רשות המים מספקת מים לרשות הפלסטינית בנקודות מוגדרות, ותפקיד הרשות הפלסטינית לספק את המים ליישובים הפלסטיניים, כלומר, רשות המים אינה עושה את החלוקה הפנים-פלסטינית של המים. לדברי פרופ' בסקין ועו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון",⁴⁶ אומנם הרשות הפלסטינית היא שמחלקת את המים, אולם אספקת המים שבאחריותה אינה סדירה משום שרשות המים אינה מספקת לרשות הפלסטינית מים די הצורך.

באזור אקוות ההר יש מעיינות רבים. לדברי עו"ד ברומברג, בעבר השתמשו פלסטינים רבים במי מעיינות לשתיה ולחקלאות. כיום, עקב שאיבה מוגברת, רבים מהמעיינות הללו יבשו.⁴⁷

4.2. הטיפול בשפכים ביהודה ושומרון

כאמור, כ-15% משפכי היישובים הישראליים והרוב הגדול של שפכי היישובים הפלסטיניים אינם מטופלים במכוני טיהור שפכים.⁴⁸

ממסמך של רשות הטבע והגנים עולה כי שיתוף הפעולה הפלסטיני-ישראלי בנושא טיפול בשפכים הוא חלקי. ההמלצה העיקרית העולה ממנו היא לפעול בדחיפות למניעת הזרמה של שפכים לנחלים שעלולים לחלחל למי התהום, שאם לא כן ייפגעו מקורות המים של הישראלים והפלסטינים פגיעה אנושה. כמו כן הומלץ במסמך לפעול למציאת פתרון לעודפי השפכים והקולחין.⁴⁹

לפי רשות המים, מאחר שישראל נמצאת במורד הנחלים והזיהום מהשפכים הלא-מטוהרים מגיע לתחומה, יש לה אינטרס מובהק לקדם את הטיפול בשפכים ביהודה ושומרון.⁵⁰ כמו כן, רשות המים סבורה שיש לטפל בשפכים קרוב למקום היווצרותם כדי שיהיה אפשר להשתמש במי בקולחין להשקיה חקלאית. אשר לטיהור שפכים פלסטיניים בישראל, ישראל מקזזת את עלות הטיפול בשפכים הללו מכספים המיועדים לרשות הפלסטינית.

⁴³ Israel-Palestine Center for Research & Information (IPCRI).

⁴⁴ פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע, פגישה, 31 בינואר 2011.

⁴⁵ עו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", פגישה, 30 בינואר 2011; פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע, פגישה, 31 בינואר 2011.

⁴⁶ עמותת "אקו-פיס: ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון" היא ארגון סביבתי ישראלי-פלסטיני-ירדני שנוסד בדצמבר 1994 ופועל לקידום נושאים סביבתיים משותפים לישראל, לירדן ולרשות הפלסטינית, תוך עידוד יחסי שלום בין העמים.

⁴⁷ לדוגמה, בכפר הפלסטיני עוג'ה שליד יריחו השתמשו בעבר במי מעיינות לשתיה ולחקלאות. כיום ישראל מספקת לכפר מי שתייה וכחודשיים בשנה תושבי הכפר משתמשים במי המעיינות לחקלאות. בשאר השנה אין לתושבי הכפר מים לשתיה ולחקלאות.

⁴⁸ לפי מתאם הפעולות בשטחים שבמשרד הביטחון, 94% משפכי היישובים הפלסטיניים אינם מטופלים במט"שים. לשם השוואה, בישראל מיוצרים כ-530 מלמ"ק שפכים בשנה, וכ-75% מהם מושבים לשימוש חוזר, רובם בחקלאות.

⁴⁹ אריאל כהן, אבי ציפורי ודינה פיימן, היחידה הסביבתית ברשות הטבע והגנים, "ניטור נחלי יהודה ושומרון: הערכת מצב על בסיס ממצאי הדיגום בשנת 2006", מאי 2008.

⁵⁰ ברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, פגישה, 30 בינואר 2011.

ארגון "בצלם" טוען שהטיפול בשפכי פלסטינים בישראל בעייתי, בעיקר משום שהוא דוחה מציאת פתרון הולם לטיפול בשפכי הפלסטינים.⁵¹ לפי הארגון, שילוב סיבות מביא לכך שחוץ ממט"ש אל-בירה לא נבנו לאחרונה מט"שים חדשים. מהסיבות שהארגון מציין: עיכוב באישור תוכניות וצמצום מחויבותן של המדינות התורמות.⁵²

4.3. המינהל האזרחי

המינהל האזרחי הוא גוף של משרד הביטחון שמנהל את הפעולות הלא-צבאיות של ישראל ביהודה ושומרון. לאחר אישור פרויקט פלסטיני ב-JWC, אם מדובר בפרויקט בשטח שבשליטה אזרחית של ישראל (שטח C), נדרש אישורו של המינהל האזרחי לפרויקט. מאחר שחלק ניכר מתשתיות המים והביוב שוכנות מחוץ לשטחים שבניהולה האזרחי של הרשות הפלסטינית (A ו-B), נדרש תהליך אישור נוסף של המינהל האזרחי לאחר אישור ה-JWC.

לדברי מר ברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, המינהל האזרחי מאשר את הפרויקטים שה-JWC מאשר כמעט תמיד. לדברי פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע, אישור המינהל האזרחי – גוף שבו אין ייצוג לפלסטינים – הוא תהליך ביורוקרטי ממושך. ארגון "בצלם" מציין כי המט"ש הפלסטיני היחיד שהוקם מאז הקמת ה-JWC, מט"ש אל-בירה, הוקם בשטח B, שהוא בשליטה פלסטינית אזרחית, ואין בו צורך באישור המינהל האזרחי.⁵³

הבנק העולמי מותח גם הוא ביקורת על כך שנדרש אישור נוסף של המינהל האזרחי לאחר האישור של ה-JWC. לפי דוח שחיבר הבנק העולמי בנושא, שלב האישור הנוסף של המינהל האזרחי מתווסף לשורה של הגבלות אחרות המקשות על הרשות הפלסטינית.⁵⁴

4.4. זכות הטבע למים

בישראל מוכרת זכות הטבע למים, הנובעת בין השאר מכך שזרימה של מים בנחלים נדרשת כדי לשמור על האיזון האקולוגי בהם. לפי סעיף 150א לחוק המים, התשי"ט-1959, מנהל רשות המים מוסר בכל שנה לוועדת הכלכלה של הכנסת הודעה בדבר כמות המים שהוחלט להקצות באותה שנה לשם שמירת ערכי טבע ונוף.⁵⁵

לדברי עו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", מנגנון ניהול המים בין ישראל לפלסטינים אינו מביא בחשבון את זכות הטבע למים.

⁵¹ נוסף על הבעיה הסביבתית.

⁵² ארגון "בצלם", "שפכים ללא גבולות: הזנחת הטיפול בשפכי יהודה ושומרון", יוני 2009.

⁵³ שם.

⁵⁴ הבנק העולמי, [Assessment of Restriction on Palestinian Water Sector Development](#), אפריל 2009.

⁵⁵ ראו סעיפים 6 ו-150א לחוק המים, התשי"ט-1959.

5. פרויקטים של שיתוף פעולה

להלן יוצגו כמה פרויקטים של שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בנושא המים שלא במסגרת מגעים מדיניים בין מדינת ישראל לרשות הפלסטינית. במסמך זה לא נקיף את כל הפעילות בתחום.

5.1. פרויקטים של ארגונים לא-ממשלתיים (NGO's)

5.1.1 "ידידי כדור הארץ"⁵⁶

עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון"⁵⁷ מפעילה מאז שנת 2001 את פרויקט "מים ושכנות טובה"⁵⁸. הפרויקט מחבר 29 קהילות שכנות – ישראליות, פלסטיניות וירדניות – ובתהליך חינוכי המים נעשים למוקד של דיאלוג ושיתוף פעולה. הפרויקט פועל בשלוש רמות: בני נוער, מבוגרים וראשי ערים.⁵⁹

בני נוער

בעבור בני הנוער בגיל 14-17 בקהילות השכנות מתנהלות פעילויות בעיקר בתחומים אלו:

- **לימודים בנושא המים** – בכל קהילה מועסק עובד של העמותה, והוא מארגן קבוצת "נאמני מים" בבתי-הספר. בני הנוער לומדים על מצב המים אצלם ואצל שכניהם ועל תלות הגומלין ביניהם בנושא המים.
- **פעילות בשטח** – למשל, כל קבוצת "נאמני מים" מסיירת בשטח, ממפה מפגעים סביבתיים ובודקת כיצד אלו משפיעים לרעה על מי התהום.
- **מפגשים משותפים** – בני הנוער משני הצדדים נפגשים,⁶⁰ דנים בנושא המים ולומדים, בין השאר, כיצד המפגעים הסביבתיים שמופו משפיעים לרעה על שני הצדדים.
- **מרכזי לימוד סביבתי** – העמותה מפעילה מרכזי לימוד שבהם נלמדים נושאים מגוונים, כגון מים אפורים, קציר גשם ואגנים ירוקים.

מבוגרים

סינוור קהילתי – בכל קהילה נבחרים פעילים מקומיים הלומדים את נושא המים ומבקרים בקהילה השכנה. לאחר מכן נבחר נושא רלוונטי ומתנהלת פעילות משותפת לקידומו מול מקבלי החלטות.

שביל שכנים – בקהילות שנבחרו הוקם שביל שבו כחמש תחנות המלמדות על מציאות המים של הקהילה. אחת התחנות צופה אל עבר הקהילה השכנה ומטרתה ללמד על מציאות המים בה. בשלוש השנים האחרונות סיירו בשבילים אלו כ-15,000 איש.

---

⁵⁶ עו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", פגישה, 30 בינואר 2011. ראו [אתר העמותה](#), תאריך כניסה: 31 בינואר 2011.

⁵⁷ ראו הערה 47 לעיל.

⁵⁸ Good Water Neighbors.

⁵⁹ מקורות המימון של העמותה אינם ממשלות האזור אלא סוכנויות וקרנות מארה"ב, מהאיחוד האירופי, מבריטניה, מבליה, מגרמניה ועוד.

⁶⁰ בשל הגבלות ביטחוניות בני הנוער נפגשים בישראל ובירדן אך לא ברשות הפלסטינית.

בסיוע העמותה, זוגות של ראשי ערים מהקהילות השכנות יצרו ביניהם קשר וערכו סיורים משותפים. ראשי הערים גם חתמו על הסכם הבנות שנועד לפתור את הבעיות הסביבתיות המשותפות להם, בעיקר בנושא מים וביוב.

5.1.2. מרכז פרס לשלום

מרכז פרס לשלום הוקם בשנת 1997, והוא גוף א-פוליטי שהמימון שלו מגיע מתרומות. גישתו של מרכז פרס לשלום היא כי ללא קשר למשא-ומתן המדיני, יש לאפשר שיתוף פעולה בין הצדדים בתחומים כגון רפואה, סביבה ועסקים.

בתחום המים אפשר לציין שני פרויקטים שנעשו לאחרונה:

נחלים חוצי גבולות – פרויקט "נחלים חצי גבולות" החל בשנת 2009. בשיתוף פעולה עם ארגון לא-ממשלתי סביבתי פלסטיני, אנשי מקצוע ומתכננים משני הצדדים, הפועלים תחת ועדת היגוי של מרכז פרס לשלום, איתר הארגון שישה נחלים חוצי גבולות.⁶¹ צוותים ישראלים ופלסטיניים עבדו בשיתוף פעולה והכינו תוכניות אב לשיקום אגן הניקוז של כל נחל. שיקום אגן הניקוז כרוך במגוון תהליכים אקולוגיים וחברתיים.

למשל, לאחרונה הושלמה הכנת תוכנית אב לשיקום אגן נחל קדרון.⁶² התוכנית ממליצה להקים מתקן לטיהור שפכים ולהשתמש במי הקולחין להשקיה. היא עוסקת בתיירות, בפסולת, בחינוך סביבתי ובשיקום כבישים באזור אגן הניקוז של הנחל.

השלב הבא בפרויקט הוא קידום תוכנית האב מול מקבלי החלטות כדי שהיא תהפוך לתוכנית סטטוטורית ותחייב את הרשויות לטפל בביוב, למשל את עיריית ירושלים, שהשפכים מכמה משכונותיה זורמים כיום במצב גולמי לנחל קדרון.

ננו-טכנולוגיה בשירות השלום – פרויקט "ננו-טכנולוגיה בשירות השלום" החל בשנת 2005. מרכז פרס לשלום נותן חסות למוסדות מחקר ישראליים, פלסטיניים וירדניים העוסקים במחקר של ננו-טכנולוגיה לטיפול במים. מרכז פרס לשלום אחראי לניהול, למימון ולעברת הידע בין קבוצות החוקרים.

מטרת המחקר היא יצירת מקורות מים חדשים, והכוונה היא לפתח טכנולוגיות חדשות בנושא, בין השאר כדי להוריד את עלות התפלת המים.⁶³

---

⁶¹ נחלים שמקורם בשטחים שמאוכלסים בפלסטינים והזרם שלהם מגיע לתוך תחומי הקו הירוק או להפך.

⁶² בנחל קדרון זורם כיום ביוב גולמי לכיוון ים המלח.

⁶³ אורן בלונדר, מנהל מחלקת חקלאות, מים וסביבה במרכז פרס לשלום, שיחת טלפון, 27 בינואר 2011.

5.2. שיתוף פעולה אקדמי

מאז פרוץ האינתיפאדה הראשונה בדצמבר 1987 מוטל חרם אקדמי של אוניברסיטאות פלסטיניות על אוניברסיטאות ישראליות, והן אינן מקיימות עמן שיתוף פעולה רשמי. **חוקרים פלסטיניים יכולים לשתף פעולה עם חוקרים ישראלים, אך ללא חסות האוניברסיטה שלהם, באמצעותה או בשמה.**⁶⁴

לדברי פרופ' ערן פייטלסון מהמחלקה לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית, ב-20 השנים האחרונות התקיים פעמים רבות שיתוף פעולה עם חוקרים פלסטיניים בתחום הגיאוגרפיה-הידרולוגיה, הנדסת המים ומדיניות המים. להלן דוגמאות לשיתוף פעולה אקדמי ישראלי-פלסטיני בתחום המים.

5.2.1. ארגון IPSO

הארגון הישראלי-פלסטיני למדע – (IPSO) Israeli Palestinian Science Organization – הוקם בשנת 2005.⁶⁵ לארגון יש מנהל ישראלי ומנהל פלסטיני, והוועד המנהל שלו הוא המועצה המדעית הבין-לאומית,⁶⁶ שחברים בה גם נציג ישראלי ונציג פלסטיני.

מטרת הארגון היא קידום שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בכל תחומי המדע: חברה, רוח וטבע. פעולתו העיקרית היא מציאת מענקי מחקר, ייזום מחקרים ופיקוח על ניהולם. הארגון מסייע במימון מחקרים משותפים בנושאים רבים, ותנאי חשוב שלו הוא שבכל מחקר יועסקו חוקר ישראלי אחד וחוקר פלסטיני אחד לפחות. יצוין כי בדרך כלל IPSO אינו עובד עם חוקרים פרטיים אלא עם מוסדות מחקר, בעיקר אוניברסיטאות.

לדברי ד"ר דן ביתן, המנהל הישראלי של IPSO, **תחום מחקר המים רווי במחקרים אקדמיים משותפים ישראליים-פלסטיניים.** להלן שתי דוגמאות למחקרים המנוהלים כיום על-ידי IPSO בתחום המים:

1. מחקרים בנושא היסטוריה של המים – IPSO מפקח על ניהולם של שישה מחקרים בנושא ההיסטוריה של המים, למשל על ההיסטוריה של חוקי מים בתקופת המנדט הבריטי באזור, על התפתחות משפט המים ועל ההיסטוריה של תעלות מים.⁶⁷ צוותים משותפים ישראליים-פלסטיניים מנהלים שניים מהמחקרים האלה.⁶⁸
2. מחקר בנושא טיהור מים – לפני כחצי שנה החל מחקר של חוקר ועוזר מחקר ישראלי וחוקר ועוזר מחקר פלסטיני בנושא האיכות של מתקני טיהור מים קטנים העשויים לשמש כפרים פלסטיניים שאין להם גישה למערכת אספקת המים האזורית. החוקרים בודקים את איכות המים במתקני טיהור מים פלסטיניים ואת אפשרויות השימוש החוזר במים.

⁶⁴ עד לפני שנתיים היתה אוניברסיטת אל-קודס האוניברסיטה היחידה שקיימה שיתוף פעולה רשמי עם אוניברסיטאות ישראליות. לפני כשנתיים החליטה המועצה להשכלה גבוהה שלא להכיר בתארים של מורים בוגרי אוניברסיטת אל-קודס המועסקים בירושלים, ואוניברסיטת אל-קודס הפסיקה את שיתוף הפעולה שלה עם מוסדות ישראליים מקבילים.

פרופ' גרשון בסקין, מנהל המרכז הישראלי-פלסטיני למחקר ומידע, פגישה, 31 בינואר 2011.

⁶⁵ כדי לא להיות מזוהה עם ישראל או עם הרשות הפלסטינית הארגון רשום בבלגיה.

⁶⁶ במועצה המדעית הבין-לאומית (International Scientific Council) חברים 18 מדענים בכירים, חלקם זוכי פרס נובל.

⁶⁷ פרופ' ערן פייטלסון, המחלק לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית, שיחת טלפון, 30 בינואר 2011.

⁶⁸ בשאר המחקרים חוקרים ישראלים ופלסטיניים מתאמים את המחקרים ומסייעים זה לזה לפי הצורך.

החוקרים בצוותים המשותפים של ארגון IPSO משתתפים בכנסים בין-לאומיים במשלחות משותפות. ביוני 2010, למשל, נערך כנס בנושא ההיסטוריה של המים, וישראלים ופלסטינים הופיעו בו בשני מושבים יחדיו.⁶⁹

5.2.2. מכון ון ליר

מכון ון ליר בירושלים⁷⁰ החל לפני כארבע שנים בדיונים אקדמיים משותפים של ישראלים ופלסטינים. בפעילות זו השתתפו עד כה 10 קבוצות דיון של 15-20 חוקרים, כמחציתם פלסטינים וכמחציתם ישראלים. הדיונים נסבו על נושאים כגון סביבה ושלוש וקיימות אזורית, וגם נושא המים עלה בהם.

לדברי ד"ר שרה אוסצקי-לזר, ראש הפורום לסביבה ולקיימות אזורית במכון ון ליר, המכון מפרסם מחקרים משותפים ישראלים-פלסטיניים רבים, אולם רובם לא בנושא המים. לדבריה, **המכון פועל פחות בנושא המים מאחר שהתחום רווי בשיתוף פעולה אקדמי ישראלי-פלסטיני**. תחום חלוצי למדי שהפורום שבראשותה עוסק בו הוא ההיסטוריה של המים, והארגון משתף פעולה עם IPSO בנושא זה.

פעילות אקדמית נוספת שהפורום לסביבה ולקיימות אזורית במכון ון ליר מארגן היא לימוד משותף בנושאי סביבה של 26 סטודנטים, כמחציתם פלסטינים וכמחציתם ישראלים. הסטודנטים הישראלים מגיעים מהתוכנית ללימודי הסביבה באוניברסיטת תל-אביב והסטודנטים הפלסטינים מגיעים מאוניברסיטאות שונות. הסטודנטים עורכים סיורים, ביריחו למשל, ולומדים על נושאים סביבתיים, ובכלל זה המים. כמה מהמרצים בתוכנית הם חוקרים פלסטינים.⁷¹

5.2.3. "ידידי כדור הארץ"

נוסף על האמור לעיל בדבר פעילויות חינוכיות וקידום פרויקטים לטיפול במים וביוב של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", העמותה מפרסמת מאמרים מקצועיים בנושא מים וביוב, חלקם של עובדי העמותה וחלקם של חוקרים מהאקדמיה. המשותף לכל המחקרים הוא **שהמחקר והכתיבה הם של ישראלים ופלסטינים יחדיו**.⁷²

⁶⁹ ד"ר דן ביתן, המנהל הישראלי של [ארגון IPSO](#), שיחת טלפון, 31 בינואר 2011.

⁷⁰ את מכון ון ליר בירושלים הקימה משפחת ון ליר במטרה לקדם את הידע האנושי בתחומי הפילוסופיה, החברה והתרבות. מאז 1959 המכון פועל כמרכז ללימודים מתקדמים ולשיח ציבורי אינטלקטואלי.

⁷¹ ד"ר שרה אוסצקי-לזר, ראש הפורום לסביבה ולקיימות אזורית במכון ון ליר, שיחת טלפון, 1 בפברואר 2011.

ראו אתר האינטרנט של [מכון ון ליר בירושלים](#), תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁷² עו"ד גדעון ברומברג, המנהל הישראלי של עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון", פגישה, 30 בינואר 2011.

נספח – אגני אקוות ההר

להלן טבלה ובה נתונים על שלוש האקוות לפי רשות המים.⁷³

שם	שם נוסף	כמות המים שאפשר לנצל בשנה ⁷⁴	כמות המים שישראל זכאית לנצל בשנה	כמות המים שהפלסטינים זכאים לנצל בשנה	הערות
אגן ירקון-תנינים	האקווה המערבית	362 מלמ"ק	340 מלמ"ק	22 מלמ"ק	הפקת המים העיקרית מאקוות ההר נעשית מאגן זה
אגן שכם-גלבע	האקווה הצפונית	145 מלמ"ק	103 מלמ"ק	42 מלמ"ק	
אגן ההר המזרחי	האקווה המזרחית	172 מלמ"ק	40 מלמ"ק	132 מלמ"ק	ישראל טוענת שהפלסטינים אינם שואבים מאקווה זו במכוון אף שהם יכולים לעשות כן. מנגד יש הטוענים שבאגן זה יש פחות מים משישראל טוענת שיש
סך הכול		679 מלמ"ק	483 מלמ"ק	196 מלמ"ק	

⁷³ הנתונים התקבלו מברוך נגר, ראש מנהלת המים והביוב ביו"ש ברשות המים, פגישה, 30 בינואר 2011.

⁷⁴ כמויות אלו נקבעו לפני יותר מעשור בהסכם המים עם הרשות הפלסטינית. מאז היה רצף של שש שנים שחונות, וספק אם האקוות מתמלאות בכמויות המים שעליהם התבססה הקביעה. ייתכן כי כיום אקווה זו מספקת פחות מ-600 מלמ"ק בשנה בממוצע.